A POLITIKAI NAPIREND

Politika ■ média ■ közvélemény

Török Gábor

Akadémiai Kiadó

1. A POLITIKAI NAPI
FOGALMA

Az ügy: konfliktus, expozíció, fo

A napirendkutatás a politika tém
de(ke)n megjelenő ügyek jellemző
Jellemzőit, hiszen arra törekszik, h
pirenden lévő témáknak. *Sorsát*, h
keletkeznek és hová jutnak el az e
hiszen arra keresi a választ, hogy
gyan formálják a politika, a médi
közöttük lévő kapcsolatok alakulá

A kutatás alapfogalma és vizsg
lyet magyarul *ügynek* vagy *témán*
alatt azokat a vitakérdéseket értjü
rülésért sajátos harcot vívnak egy
delmének, *dinamikus kölcsönhatá*
Dearing–Rogers 1996, 2) az eredr
időszak politikai napirendje.

A figyelemért folytatott vers
hogy beszélhetünk-e már a napir
az egy még nem exponált, a napi
kérdést lehet-e egyáltalán témak
hatóvá egy ügy, ha még nem azo
politika, a média vagy a közvélem
mi alapján mondhatjuk azt, hogy
mát segít megoldani, ha nem na
marosan látni fogjuk, napirend

ügyek versengését a különböző szintekre és fórumokra való bekerülés küzdelmeként érzékeljük. A napirendkutatás lényegének éppen az ügyek keletkezésének, sorsának és hatásának, a napirend egyik eleméről egy másikra való átkerülésüknek a vizsgálata nevezhető.

Mielőtt azonban a napirend egyes elemeinek ismertetésébe kezdenénk, nézzük meg, hogy milyen állandó jellemvonásaik vannak az ügyeknek. Azt állítom, hogy három attribútum bír kiemelt jelentőséggel: a *konfliktus*, az *expozíció* és a *fontosság*. A napirendi jelenlét szempontjából döntő, hogy (1) az adott ügy kapcsán mekkora ellentét tapasztalható a szereplők között, (2) a téma mekkora figyelmet kap, és (3) mennyire tekintenek rá úgy, mint fontos és releváns problémára. Az egyes napirendek belső logikája ugyan eltérő lehet, a konfliktus vagy az expozíció értelemszerűen mást és mást jelent a médiában vagy a szakpolitikai napirenden, de bármelyik fórumról is beszélünk, a vizsgálat középpontjában álló ügy tekintetében mindhárom jellemvonás egyaránt jelentőséggel bír.

A napirend kutatói számtalan definíciót használnak az „issue" fogalmának értelmezésére. A minimalista meghatározás szerint az ügyeknek egyetlen lényegi jellemzőjük van: a napirendi státusuk. Attól válik valami üggyé, hogy felkerül a napirendre, és ahogy egy szerzőpáros fogalmaz, ez lehet *„bármi, ami vita alatt áll"* (Lang–Lang 1983). A politikus bármilyen témát kiválaszthat, vagy bármilyen témával szembesülhet egy adott időszakban, azaz a politikai küzdelmek centrumába elvileg bármilyen téma bekerülhet. A napirendkutatásoknak azt érdemes vizsgálniuk, hogy miért éppen az adott ügy áll a viták középpontjában, kiknek, milyen politikai és politikán kívüli erőknek van befolyásuk arra, hogy a napirend szerkezetét alakítsák, milyen fórumokon (napirendeken) képes megjelenni az adott kérdés, és milyen hatásssal van a politikai versenyre.

Más kutatók ennél cizelláltabb megközelítéseket alkalmaznak, egy szerzőpáros például úgy határozza meg az ügy fogal-

mát, mint *„két vagy több csoport kö*
tantív témákban megragadható ol
vagy források elosztásával áll kapc
32). Bár a két ismertetett definíci
különbözik, egy tekintetben még
lítés az ügy lényegének tartja a vi
sugallja, hogy a napirenden lévő
dozzák az eltérő nézetek lehetősé
ternatív valóságmagyarázatait. Ez
részt a napirend sajátjai, másrész
az adott téma komolyabb figyelm
jen a napirenden. Könnyen bel
ügyek érdektelenek és funkció
ahogy a politika szerves részét jele
rázatok, értelmezések, célok hiár
jelentené (Schattschneider 1960,

A szakirodalom az ügyek konf
természetnek („two-sided nature"
minden ügyben legalább két ellen
egyes témák kapcsán ennél lénye
térképek" is felrajzolhatóak lenné
replős napirendi játszmában a pár
aktorokat is figyelembe vesszük. Sz
a fontos, hogy átgondoljuk: létez
mögött nincs konfliktus, amelyek
replő ugyanúgy gondolkodik?

A kérdés megválaszolása kapcs
portját érdemes figyelembe ven
amelyek látszólag minden szerepl
lásra késztetnek. Ha egy ország
büszkeség tölt el, vagy olyan tém
ben a lakosság elsöprő többsége a
litikai szereplők között a legritkáb
lentét. Az alaposabb elemzés azo

képes kimutatni az érdekeltéréseket, s ezek egy idő után akár a napirenden is megjelenhetnek. A különbségek kapcsán ráadásul nemcsak a sajtóban megjelenő megszólalásokra gondolhatunk, hanem szakpolitikai alternatívákra és szimbolikus lépésekre is.

Ezen témák közös sajátja az, hogy látszólag „egyoldalúak", és az esetek többségében csak latens konfliktusokat hordoznak. A szakirodalom a közvéleményt egyesítő és ezért aszimmetrikusnak látszó konszenzuális témákat a *„valence issues"* fogalmával jelöli, megkülönböztetve a közvéleményt megosztó *„positional issues"* fogalmával leírt témacsoporttól[6] (Stokes 1963). Előbbiekben a szavazók azonosan gondolkodnak a célokról, és csak azt keresik, hogy miképpen lehetne a leggyorsabban elérni a mindenki által kívánt állapotot (jobb egészségügyi ellátás, élhetőbb környezet, kevesebb baleset stb.), míg utóbbiak esetén a választók már a célokban is megosztottak (halálbüntetés, eutanázia, privatizáció stb.). Könnyű belátnunk, hogy az egyesítő ügyek esetében az elméletileg létező érvek egyik csoportja nevezhető csak legitimnek, ez azonban nem jelenti azt, hogy a téma teljesen nélkülözné a konfliktust. Kétségtelen, hogy az ellenérdekelt szereplő nem minden esetben található meg a napirenden – azaz a konfliktus gyakran nem manifeszt. A környezetvédelem, a drogkérdés, a gyermekek elleni és a családon belüli erőszak mind olyan témák, amelyekben az ellenkezés a vállalhatatlannak, népszerűtlennek gondolt álláspont miatt legfeljebb az ügy napirendről való levételének szándékában ölthet testet. Senki sem követeli nyilvánosan a környezet jelentősebb szennyezését, a drogfogyasztás gyorsabb terjedését vagy az erőszakos magatartásminták elfogadását, viszont az ellenérdekeltség megjelenhet a téma elnyomásában, a figyelem más irányba történő elterelésében vagy akár passzív elutasításban is

[6] Más helyen szakpolitikai versus kompetencián vagy teljesítményértékelésen nyugvó ügyeknek nevezi a szakirodalom ezt a különbségtételt (Tóka 2005, 19).

(Baumgartner–Jones 1993; Nels
ve, hogy a pártok a konszenzusos
ják tenni: ha a közvélemény nem
által támogatott cél elérésére jav
re között, akkor az egyesítő kérd
válik, és a választók pártpreferen
alapján válogathatnak a politikai
(Tóka 2005, 20). Összefoglalva
konfliktus az egyesítő témákna
legfeljebb a mértékben és a meg
meg.

A témák második alapvető j
sure"). Számos ügy létezik, am
lenérdekelt felek, a téma azonban
azaz nem vált exponálttá. Láth
részben visszatérünk a már korál
hoz: van-e élet a napirend, a nap
pirendek közötti átjárásra gond
expozíció fogalma, hiszen a té
egyes napirendekre – illetve kerü
ha megfelelnek az adott napi
(Bartels 1993). Ahhoz, hogy a r
milyen ok miatt vonzaniuk kell
dek különböző expozíciós k
(Manheim 1986), a médiában –
pon működőben – az érdekes és
utat törnek maguknak, a politi
céljaiknak megfelelőbb ügyekb
míg a szakpolitikai változások
– azaz egy megoldásra váró prob
rendek közös sajátossága az, h
szempontokkal, az egyes ügyek
nak, amelyek alapján napirendi
hatóvá válik.

Az ügyek egyedi jellemzőinek vizsgálata során a napirendkutatások több hipotézist is megfogalmaztak: a nyilvánvalóbbtól a kevésbé egyértelmű megsejtésekig – majd azok igazolásáig – haladt a tudományterület. Fontos hangsúlyozni, hogy az egyes napirendek más és más szempontokat mérlegelnek, amikor az ügyek sorsáról döntenek, mégis megadhatók azok a közös jellemzők, amelyek többé-kevésbé minden egyes napirend esetében felmerülhetnek (*1. táblázat*).

1. táblázat. Hipotézisek a napirenden lévő témák releváns jellemzőiről

Publikálás éve	Jellemző
1972	Különleges vagy mindennapi
1984	A média figyelmének időtartama
1987	Egyértelmű vagy homályos
1987	Politikai jelenlét
1991	A média figyelmének intenzitása
1992	Egyértelmű vagy nem világos (megosztott) felelősség
1995	Újdonság
1996	Kül- vagy belpolitika
1997	Negativitás
2002	Láthatóság

Forrás: Walgrave et al. 2004, 10

Az expozíciót befolyásoló jellemzők sorában az első a *különlegesség:* minél extrémebb, szokatlanabb egy ügy, annál inkább számíthat a figyelemre. Egy tragédia, botrány vagy látványos esemény értelemszerűen exponáltabb hírré válhat, ezáltal magát a témát is a középpontba állítva. Ha lezuhan egy repülőgép, a légi közlekedéssel kapcsolatos teljes szakpolitikai problémacsomag egy csapásra vezető hírré válik: a közlekedési miniszter felelősségétől kezdve a légiirányítás szabályozásán át a nemzeti légitársaság privatizációjáig vagy éppen államosításáig. A napirendkutatás – mint később látni fogjuk – az ilyen figyelemfel-

keltő eseményekre alkalmazza a
event" fogalmát (Cobb–Elder 19
Egy ügynek a médiában elt
media attention") szintén hatás
megjelenési esélyeire. Kingdon
tött hosszabb jelenlét alkalmas
szakpolitikai változások kezdé
A rövid szavatossági idővel ren
napra lázba hozhatják a médiát
azt megelőzően lekerülnek a n
munka elkezdődne, nagy valósz
nevezett *„alacsony politikai napi*
majd meg.
Fontos további szempont az
sabb, áttekinthetetlenebb egy
arra, hogy napirendre kerüljön
Nemcsak a közvéleményt riasz
szerteágazó téma, hanem olyko
guk a politikusok is jobban ked
kat. Ráadásul a hétköznapi éle
átélhető és ezáltal könnyebben
hatást érhetnek el; ezért is ford
dos korrupciós üzleteknél sokk
kusra nézve, ha kiderül, hogy n
A média figyelmének időta
politikai jelenlétének („political p
rozó lehet. Míg az előbbi esetbe
dik a politika, ebben az esetben
tünk. A média figyelmét orien
való jelenlét: minél hosszabb id
tikában, annál jelentősebb hatá
1987). A témák tehát nem csup
don juthatnak expozícióhoz, h
vitellel" is. Az a politikai erő, a

dik saját témáihoz, előbb-utóbb sikert érhet el a média és a közvélemény napirendjén is.

A média figyelme változó, éppen ezért az *intenzitás* erőssége döntő lehet: minél komolyabb az érdeklődés egy adott pillanatban egy ügy iránt, annál nagyobb eséllyel fordulnak a téma felé más napirendek is. Nem csupán az expozíció hossza fontos tehát, hanem a jelenlét súlya is. Nem könnyű azonban megmondani, hogy vajon a két jellemző közül melyik fejt ki erősebb hatást: a napirenden tartósan jelen lévő, de nem vezető hír, avagy a címlapokat elfoglaló, de csak rövid szavatossággal rendelkező ügy. A helyes válasz feltehetően ebben az esetben is az „attól függ". Meghatározó lehet, hogy kikre gyakorolt hatásról beszélünk: a közvéleményt bizonyára jobban megmozgatja a címlapos hír, míg a szakpolitikusok inkább a tartósan jelen lévő problémákra fogékonyabbak stb.

Ha egy téma frissnek, újnak számít, az *újdonság* jellege segítheti az expozíció elérésében (Trumbo 1995). A közvélemény egy idő után gyakran ráun a régóta napirenden lévő témákra, és sokkal fogékonyabb a még nem tárgyalt ügyekre. Attól tartok azonban, hogy törvényszerűséget ebben az esetben sem írhatunk le: bizonyos esetekben az „ismerősség" segít, máskor pedig a „frissesség".

Érdekes különbségek adódhatnak az ügyek *szakpolitikai* jellegéből is: egy kutatás szerint a külpolitikai témák napirendi hatása jelentősebb, mint a belpolitikai jellegű ügyeké (Bartels 1996). A szakirodalmat figyelve azonban nagyon hamar ellenpéldákra is bukkanhatunk, illetve itt is fel kell tennünk a kötelező kérdést: pontosan kire, kikre gyakorolt hatásról beszélünk. A politikai elit, a média és a közvélemény eltérő módon reagál az egyes szakpolitikákra, ráadásul ezeken a napirendeken belül az egyes politikai pártok, szakpolitikai közösségek, újságírói hálózatok vagy állampolgári csoportok kapcsán is eltérő szelekciós szempontok merülhetnek fel.

Egy komoly visszhangot kiváltó vizsgálat azt találta, hogy a

negatív hírek, megoldatlan prol
bírnak (Baumgartner et al. 199
kizárólag a gazdasági jellegű üg
kutatás is (Soroka 2004). Nem k
elsöprő többségében jobban ke
nyokat és gondokat, és kevésbé f
ezt azonban mindig, mindenhol
sem a politikai elitről, sem a kö
juk csak meg: egy pozitív kormá
berek többségének mindennap
nyebben lesz témája a vasárnapi
korrupciós ügyei. Szabályszerű
hetünk, egyszerűen csak a rés
esetek vizsgálatának értelmére

Az utolsó jellemző, amelyet
tó sok „döntő" szempont közül
bility"). Bizonyítást nyert péld
számára nem átlátható ügyek ke
ni (Soroka 2002), több kutatás
fontosságát hangsúlyozva, az
galmát használva fogalmazott
(Zucker 1978).

Mindezekről és további kuta
ben részletesen beszámolok ma
kai napirenden lévő témák által
fogalmával szoros összefüggé
alapvonás, az ügyek kiemelked
utaló kifejezés, a *fontosság* („sali
kutatások arra törekednek, hog
adott időszakban mekkora egy
illetve hogyan és miért változik
lyamat). E jellemző esetében is
egyes napirendi szegmensek es
alapja. Mint a vizsgálatokat be

empirikus kutatások igazolják, hogy a témák fontosságát nem adja meg automatikusan az egyébként is nehezen operacionalizálható „valódi” fontosságuk. Egy adott ügy fontossága különböző, meglehetősen bonyolult módon azonosítható elemek függvénye, amelyekre természetesen hatással van az, hogy a téma „amúgy” mennyire fontos, ez azonban nem minden esetben döntő jelentőségű. A napiredre kerülést kétségtelenül nagyban megkönnyíti, ha a téma valóban releváns, érdemes azonban már most leszögezni, hogy a napirendi és a valódi fontosság között nincs minden esetben egyenes arányosság.

A fontosság kapcsán elérkeztünk az *ingerküszöb* („threshold”) fogalmához. Itt arról a határértékről van szó, amelyet egy témának át kell lépnie ahhoz, hogy láthatóvá, a napirend részévé váljon. Ez az a mérték, amely felett egy ügy esélyt kap arra, hogy hatást gyakoroljon, hogy működésbe léphessen az „agenda-setting” mechanizmus a politika, a média és a közvélemény viszonyrendszerében. Ingerküszöbök a rendszer számos pontján, a három napirendi elem egyéb kapcsolódási pontjai között és az egyes elemeken belül is meghatározhatók. Az ingerküszöb tekintetében lehetetlen egyetlen, mechanikus módszert megadni, hiszen az egyes napirendek, a média, a szakpolitika, a pártpolitika vagy a közvélemény egésze számára – éppen az eltérő szelekciós szempontok miatt – nem létezhet egyetlen azonos határérték. Véleményem szerint az ingerküszöb fogalmának amúgy is sokkal inkább szemléletbeli, mint módszertani szerepe van. Természetesen fontos, hogy megpróbáljunk helyes, működőképes küszöböket találni, a legfontosabb azonban az, hogy ne feledkezzünk el a témák hierarchiájáról és eltérő hatásereјéről. Tudnunk kell, hogy a média napirendjén egy címlapos hír „fontosabb”, mint a mínuszos hír, hogy a pártpolitikai napirenden egy elnöki megszólalás „relevánsabb”, mint a képviselői felszólalás, hogy a szakpolitikai napirenden az alkotmánymódosítás „jelentősebb”, mint egy mi-

niszteri rendelet. A fontosság és
egyes témák napirendi priorizáció
Összefoglalva tehát azt mondh
tások elemzési egysége az a *gyakra*
sokban megjelenő, a napirende(ke)n
pont alapján fontosnak, relevánsn
amely eséllyel pályázhat arra, hogy a
tika figyelmét elnyerje, és/vagy a
megjelenjen.[7] Természetesen azon
gos lehet, amelyekre sem a konflik
ingerküszöbök átlépése nem jelle
módon – segíthet annak megért
ügy, míg más témák miért nem k
dia vagy a közvélemény látókörél

A politikai napirend elemei

A politikai témák, ügyek által alk
litical agenda") fogalma minden
A napirend ugyanúgy egyedi je
rendszernek, mint az intézményi
zösség tagjainak politikai kultúrá
A fogalmat az egyes szerzők el
lönbségek mögött rivális elmélet
szakirodalom ugyanis nem egysé
mely napirendi komponenseket
rendkutatások egyik klasszikusa,
fogalom a szakpolitikai napirend

[7] A napirend különböző elemeinek vizs
módon is történhet: a média, a szakpolitika
témák definíciója eltér az itt bemutatott, az
kozó meghatározástól.

da, hogy a napirend definícióját azoknak a témáknak vagy problémáknak a listájaként adta meg, amelyekre a kormányzati hivatalok és a velük közeli kapcsolatban állók komoly figyelmet fordítanak egy adott időszakban (Kingdon 1984, 3). Kingdon megfogalmazása más munkák – és jelen írás – értelmezése alapján csak a napirend egy szeletére igaz. Mások a média, a közvélemény vagy a pártpolitika napirendjét tartották meghatározónak, és ennek megfelelően határozták meg a napirend fogalmát.

Újabb definíció alkotása helyett inkább azt érdemes megvizsgálni, hogy melyek azok az elemek, amelyek minden napirendre jellemzők. Magam két ilyen komponenst tartok fontosnak: a *katalógust* és a *priorizációt*. A politikai napirend az ügyek[8] katalógusát és prioritáslistáját jelenti: a legfontosabb vitakérdések listája, sajátos fontossági sorrendje, hierarchiája adja meg a napirend lényegét. A módszertani alfejezet részletesen bemutatja majd, hogy ez az egyszerűnek tűnő meghatározás mennyi problémát vet fel: hol találhatók ezek a témák, hogyan állapíthatjuk meg, hogy melyek azok az ügyek, amelyeknek esélyük van eljutni a közvéleményhez vagy bekerülni a politikai döntéshozatal körébe, esetleg a média napirendjére.

A napirend azonban, mint erre már többször utaltam, nem egységes, egyetlen szempont, szelekciós mechanizmus alapján megragadható, megérthető jelenség. A következőkben amellett érvelek, hogy érdemes a politikai napirenden belül „alnapirendeket" elkülöníteni, amelyek önálló logikával bírnak, és sajátos ingerküszöböket alkalmaznak. A napirendek közötti, úgynevezett „agenda-setting" hatás vizsgálatának csak abban az esetben van értelme, ha elfogadjuk a politikán belüli, egy-

[8] Érdemes felhívni arra a figyelmet, hogy egyes szerzők a napirenden belül elkülönítik a rövid távú tematikát, a hosszabb időszakot meghatározó diskurzust és a jövőképeket is magában foglaló narratívákat, víziókat (Ágh 2002).

mással kölcsönhatásban lévő nap
duló kutatási hipotézist.
A napirendek elkülönítésekor
kérdés az, hogy vajon hol húzzuk
kérdés egy politikatudományi m
de a más tudományterületek felő
kísérletet a megválaszolására. To
a kérdés így hangozhat: vajon a m
a politikának, avagy ezek csupán
hat a politika, és amelyek hatássa
pán a szűk értelemben vett politi
lőket (kormány, parlament, politi
ka részének, akkor azt állíthatju
mellett más, a politikán kívüli na
nyiben azonban tágabban húzzu
médiát és a közvéleményt is a po
zük, abban az esetben az összes n
pirend részének tekintjük.
A kérdés munkánk szempont
politikatudomány számára azon
sebb. A napirend kutatójának azt
egésznek" adja-e a politikai napir
a klasszikus politikai arénák (korm
jelölésére használja. Ezzel szemb
kell mérlegelnie, hogy vajon ne
már számos vizsgálat teszi – kibő
dául a médiát is a politikai intéz
rekkel vizsgálni, még akkor is, ha
túra része (lásd később).
Magam ebben a munkában a
használom mindhárom napiren
azaz mindazokat a témákat a po
tom, amelyek valamelyik – tágan
mény, a hírmédia vagy a választó

lennek. Mindez nem jelenti azt, hogy ne lennék tisztában a klasszikus politikatudományi intézmények, a „lágy struktúrák" és a médiarendszer közötti különbségekkel. Miután azonban a célom az, hogy egy általános napirendi logikát keressek és mutassak be, továbbá, hogy kölcsönhatásában vizsgáljam az egyes napirendeket, a politikai napirend fogalmát szélesen értelmezem. Függetlenül a határmegvonás problematikájától meggyőződésem, hogy a politikatudomány akkor jár el helyesen, ha nem hagyja figyelmen kívül (1) azokat a hatásokat, amelyek e két terület irányából érik a politikai intézményeket és szereplőket, illetve (2) a politikai szereplőknek azt a törekvését, hogy hatással legyenek erre a két területre.

A politikai napirendről beszélve a továbbiakban három elem együttműködését, kapcsolódását feltételezem:

1. A *média napirendje* („media agenda"), amely azt mutatja meg, hogy az írott és elektronikus sajtó milyen hírszelekciós mechanizmusokat működtet, mit tart fontos témának egy adott időszakban, azaz milyen kérdésekről, problémákról, eseményekről számol be, hogyan közvetíti, szelektálja és konstruálja a politikai valóságot. Értelemszerűen a média napirendjén belül is újabb alnapirendek azonosíthatók: beszélhetünk az írott és elektronikus sajtó napirendjéről, megkülönböztethetjük a napi- és hetilapok, a rádió- és televíziós csatornák napirendjét, vizsgálhatjuk az új hírműfajokat, az internet szerepét (Althaus–Tewksbury 2002), végső soron pedig egyes orgánumok vagy műsorok napirendjét is külön elemezhetjük. A kutatások nem egyértelműek abban a tekintetben, hogy melyik műfaj képes a legnagyobb hatás kiváltására: a vizsgálatok többsége szerint a televíziók gyorsabb, ám mérsékeltebb hatást érnek el (Walgrave et al. 2004), míg mások a mechanizmus kapcsán a részletek erejét emelik ki. A McCombs és kutatótársai által végzett első klasszikus munkákban évről évre (értsd: választásról választásra) változott a fontosság: 1968-ban a New York

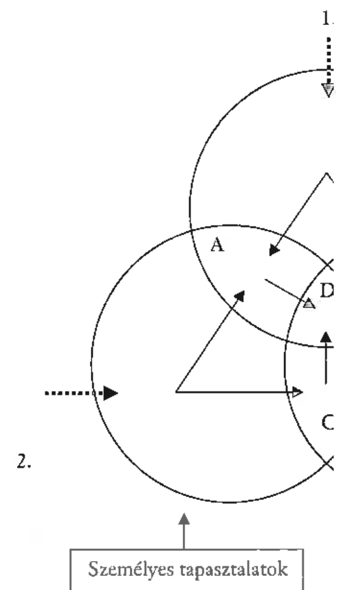
Times, 1972-ben a vizsgált helyi na
pedig az országos televízió volt a l
lemény percepciójára (McCombs 2
rendek közötti eltérések érdekes
adhatnak alkalmat, de egy adott or
nak bemutatása is haszonnal járhat
milyen „általános" média napire
akár országos, akár helyi szinten.
sen fontos, ha nem egyes hírfogya
hanem a politikára és a közvélem
érkező, generális hatásokat keress
zéppontjában elsősorban nem az e
szelekciós eljárásai állnak, hanem a
más napirendekre is eséllyel eljut
rendi kérdések között az egyik leg
pe váltja ki, az intézmény politikai
következő fejezetben lesz majd sz

2. A klasszikus *politikai napirend*
döntően a kormány politikaformál
legkevésbé kidolgozott területe a s
szegmens pontos meghatározása
Beszélhetünk *pártok* („party agend
agenda"), a *parlament* napirendj
agenda") vagy, kizárólag a döntés
kai („policy agenda") napirendről.
részt az eltérő aréna, másrészt a
személye. Míg a pártpolitikai nap
kailag értelmezhető szereplő töre
politikai napirend csak a szakpolit
nyező – értelemszerűen fő szabály
lépéseket tartja számon. E napir
mellett is szólnak megfontoland
gondolják, hogy a pártpolitikai na
előzi a szakpolitikait: a pártok kez

vagy a szakpolitikai napirendre kerülnek (Norris et al. 1999). Ez a hatásmechanizmus azonban nem minden esetben fedi a valóságot: példák bizonyítják, hogy a szakpolitikai napirendről is indulhatnak önálló kezdeményezések (Kingdon 1984). Más kutatók (Cobb et al. 1976; Protess–Cook et al. 1987; Baumgartner et al. 1997; Soroka 2002) a politikai napirenden belül a *szimbolikus* és az *intézményi* elemeket különítik el: előbbi alatt értve a politika deliberatív, a nyilvánosság számára született elemeit (nyilatkozatok, sajtótájékoztatók, közlemények), míg utóbbiak közé sorolják a döntéseket és a szakpolitikai kezdeményezéseket, változásokat. A leginvenciózusabb megközelítés – egyben azt állítván, hogy egységes politikai napirend nem létezik – a média hatásának függvényében *gyors* (parlament, kormány stb.) és *lassú* nyomvonalú (pártprogramok, költségvetés stb.) napirendeket különít el a politikai napirenden belül (Walgrave et al. 2004). A következőkben a szimbolikus-intézményi napirend egyes elemeit – nem megfeledkezve a belső differenciálásról – együtt kezelem.

3. A *közvélemény vagy közéleti napirend* („public agenda"), amely az emberek gondolkodásában, emlékezetében nyomot hagyó politikai ügyekről tudósít. Ez a napirend egy adott időszakban az ügyeknek a közvélemény által kijelölt hierarchiáját, fontossági sorrendjét mutatja. Mindazok a szempontok, amelyek az egyes témákat jellemzik (konfliktus, expozíció, fontosság) e napirend kapcsán is megjelennek. Természetesen a közvélemény napirendje sem oszthatatlan entitás: a napirenden belül kisebb csoportok földrajzi, szociodemográfiai vagy más szempontok alapján kiválaszthatók és vizsgálhatók, de akár egyetlen ember politikaészlelése is a kutatás tárgya lehet, ahogy ezt a módszertani alfejezetben látni is fogjuk. A gyakorlat eltérő, a kutatások egy része a „nemzeti napirendet" vizsgálja, mások eltérő mintavételi eljárással csoportok és egyének napirendjére fókuszálnak.

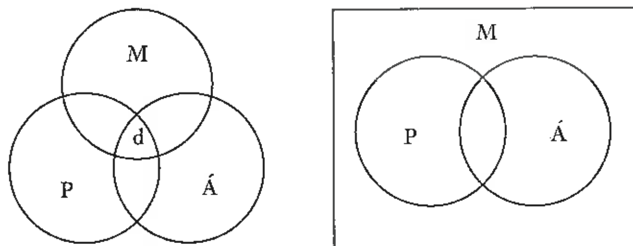
1. ábra. A napirend elemei

A három napirend viszonyát álla
tás jellemzi. A szerzők többsége
lő elemekként ábrázolja az egye
ban – a *3. fejezetben* bemutatott k
latukat *három egymásba érő halm*
jelzem azt a *két kiemelkedő jele*
mindhárom halmazra hatást gya
munkában szereplő, a média szel
mények látványosságának mérté
emelem ki külön, mert azok me
első halmazba való belépéskor sz
az egyes halmazokra jellemző „b
hol is találhatunk (az ábrában a
nyilaknál jelennek meg ezek).

Az itt bemutatott koncepció komoly hasonlóságot mutat a politikai kommunikáció „nyilvánosságdialógus" felfogásával, viszont ellentétes a „mediatikus" modelljével (*2. ábra*). Előbbiben a politikai rendszer, a média rendszere és az állampolgárok alkotják az egyes halmazokat, és a közös metszet jelenti a mediatizált politikai kommunikáció terét. Ebben a modellben a politikai kommunikáció a három komponens (politikai nyilvánosság, mediatizált nyilvánosság és civil társadalom) közötti diszkurzív interakciókban válik értelmezhetővé. Ezzel szemben a másik modellben a média rendszere – mint a nyilvánosság porondja – átfogja a politikai rendszert és az állampolgárokat, azt állítván ezzel, hogy a politikai intézmények és szereplők, valamint a közvélemény nem rendelkezik autonómiával a médiarendszerrel szemben, azaz a szereplők által alkotott nyilvános tér egyenlő a mediális térrel (Mazzoleni 2002, 20–23). A *2. fejezetben* amellett érvelek majd, hogy a média e felfogása a politika természetének félreértésén alapul. Az az állítás, mely szerint a média a politika és az állampolgárok közötti kapcsola-

2. ábra. A politikai kommunikáció két modellje: „nyilvánosságdialógus" (balra) és „mediatikus" (jobbra) modell

M: A média rendszere
P: Politikai rendszer
Á: Állampolgárok
D: Mediatizált politikai kommunikáció

Forrás: Mazzolini 2002, 21, 23

tok teljességét uralná, vagy leg
szerint nem állja meg a helyét.
modell előfeltevéseit, azt is áll
önálló társadalmi cselekvés, ne
több esetben alkalmazkodik a m
tikai tevékenység azonban függ
nem független a nyilvánosság m
tehát, hogy napirendek kapcsán
tőségének növekedéséről beszél
rendelt politikai kommunikáció
nak, félreértésnek gondolom.

A három halmaz mellé, mint
demes odaképzelni a napirende
ket is. Az *1. ábrán* az általam leg
ponenst, a személyes tapasztal
tüntettem fel, de ezen túlmen
elemek (nemzetközi környezet
számításba jöhetnek.

A *személyes tapasztalatok* fon
mutatkozik meg, amikor az emb
ellentmondásba kerülnek a méd
tikusok által sugallt napirenddel
(Zucker 1978; Weaver et al. 19
a legegyoldalúbb médiabefolyá
tikai sikerpropaganda is eredmé
zásokhoz, proteszt hangulat ki
dennapi tapasztalatok segítik a
hírszerkesztőket és a választópo
kén tudják kezelni az egyes ügy
politikusokkal, de akár meghat
hogy „saját körükbe zárva" nem
di hangulatát, rosszul mérik fe
kérdések milyen támogatottság
belső tanácsadóival és vazallus

gyakran „süket és vak politikus", aki képtelen a saját napirendjét a közvélemény napirendjével összhangba hozni.

Nem minden téma alkalmas azonban arra, hogy a közvélemény saját tapasztalatai alapján formáljon róla véleményt: a költségvetési hiányról vagy a nemzetközi helyzetről keveseknek lehet személyes élményük. A szakirodalom azokra az ügyekre, ahol lehetőség van közvetlen érzékelésre – Zucker nyomán – a már említett *áthatóság* kifejezést használja (Zucker 1978). Kutatások bizonyítják, hogy ezekben az ügyekben, mint például a közbiztonság, az életszínvonal vagy az árak alakulása, a média kevésbé képes befolyásolni az emberek véleményét, azaz nem működik olyan erősen az „agenda-setting" hatás. Ellenben az úgynevezett nem átható témák nagyobb valószínűséggel követik a közvéleményben a média mintázatát, hiszen a többség számára a drogkérdés, a nukleáris energia vagy éppen a külpolitika esetében kevesebb esély van a személyes tapasztalatokra. A vizsgálatok egy téma, a munkanélküliség esetében „köztes" helyet és közepesen erős hatást állapítottak meg. Mindezt azzal magyarázták, hogy az emberek egy részének a munkanélküliség személyesen átélt probléma, mások számára azonban ugyanannyira távoli, absztrakt, közvetlenül meg nem ítélhető, mint például az űrkutatás. Előbbi csoport az adott ügy kapcsán értelemszerűen rosszabb, utóbbi jobb alanya a média befolyásoló hatásának (McCombs 2004, 63).

A személyes tapasztalatok témakörén belül érdemes külön megemlíteni a hétköznapi *interperszonális kommunikáció* jelentőségét is (Atwater et al. 1985). A kutatók azt tapasztalták, hogy az egyes témákról folytatott beszélgetések, viták jelentősen képesek csökkenteni a média által sugallt értékelések erejét (Wanta–Wu 1992). Azok a választópolgárok, akik involváltabbak a politikába, többet foglalkoznak az eseményekkel, és gyakrabban társalognak politikai kérdésekről, ellenállóbbak az „agenda-setting" e hatásával szemben – viszont lényegesen gyorsabban reagálnak a politikai napirend tematikai változásá-

ra. A politikáról gyakran beszélge
szereplő témákat követik, az az
azonban autonóm módon formál

A napirendre hatással lévő m
valódi fontossága szintén magában
jellemzőjét, a priorizációt. A napi
delkezik egy egzakt – bár nem m
határozható – fontossági értékkel
den kívüli vagy napirend előtti
zelhető olyan helyzet, amikor eg
kérdés nem lesz része valamelyik
mos példa akadt már arra, hogy a
mények nem foglalkoztak a polit
vője számára meghatározó prol
hibás helyzetértékelés vagy szánd
nyeg azonban az, hogy egy ilyen
lyos torzulását, inadekvát voltát n
valódi fontosság a napirend nor
ugyan nem határozza meg autom
rendi helyzetét, de feltétlenül ha

Visszatérve a politikai napire
sához, röviden szeretnék még érv
dolkodás mellett. A halmazok has
Egyrészt – és ez talán a nyomós
koncepciók úgy mutatták az ügy
napirendről a másikra kerülnek á
napirendre kerülés nem jelent
téma párhuzamosan több (kett
szerepelhet. Attól, hogy a média
találja azt a témát, amelyről a mi
az ügy még nem kerül le a politik
szerkesztői azt látják, hogy a né
nyúlnak rögtön más ügy után. A
máival végre elkezd foglalkozni

kevésbé fontos a közvélemény számára. Éppen ellenkezőleg, egy másik napirendre való kerülés még inkább megerősítheti az adott téma helyzetét az első napirenden. A politikus szívesebben viszi tovább azt a témát, amelyre a média és a közvélemény is felfigyelt. A média előszeretettel foglalkozik olyan ügyekkel, amely a nézők számára is fontos. A politikusok ügybuzgalma pedig egy téma kapcsán a közvéleményt erősítheti meg abban, hogy valóban súlyos az adott probléma.

A halmazokban való ábrázolás tehát a korábbi koncepcióknál szemléletesebben mutathatja az ügyek vándorlását a napirendek között azzal, hogy lehetőséget ad annak demonstrálására: bizonyos témák egyszerre több napirendnek is a részei lehetnek. Másrészt, ezzel összhangban, a politikatudomány számára a három halmaz közös metszete (*„D" jelű metszet)* lehet a legérdekesebb vizsgálati hely, hiszen ide azok az ügyek kerülhetnek, amelyek egy adott időszakban a politikai intézmények és szereplők, valamint a média és a közvélemény figyelmét is felkeltik. Miután ezek a témák bírnak a legnagyobb fontossággal, ezeket tarthatjuk egy adott időszak vezető politikai témáinak.

A halmazokban való gondolkodásnak gyakorlati haszna is lehet. Mind a politikai döntéshozók, mind a média hírszerkesztői számára tanulságos azoknak a témáknak a tanulmányozása, amelyek nem kerültek be a metszetekbe. A politikai pártok érdektelen kezdeményezései örökre megmaradnak a politikai-intézményi napirendet szimbolizáló halmazban. Mint a médiáról szóló részben bemutatom majd: ha a sajtó érdeklődését a témák nem tudják felkelteni, a modern politika jellemzője, a konstrukció és a közvetítés sajátosságai miatt kevés esélyük – de természetesen nem nulla! – van eljutni a közvéleményhez. Leszámítva a választók személyes tapasztalatait és a politikai erők által folytatott úgynevezett munkaintenzív, „door-to-door" kampányt, amikor a pártok személyesen próbálják meggyőzni a választókat, a politikai erők a közvetítő eszközön keresztül

juthatnak el a közvéleményhez. H
sége saját halmazuk foglya marad,
het veszélybe.

Érdekes politikai következmén
igazolnunk: a közvéleményt fogla
tika, sem a média nem beszél – az
dalmi problémákat. Egy ilyen me
gáló irodalom számára például bi
minőségének, pontosabban egy s
létének a megállapításához. Font
hez hasonló helyzetben nem mir
valódi fontossága áll szemben a r
het, hogy a napirend különböző s
don az ügy fontosságát, azaz eltér
számítanak általában a mindenna
sek, amelyeket – gyakran a való
közvélemény és a másik két nap
azonos az ilyen szituációkkal az a
dául a környezetszennyezés ügy
rően exponál mindhárom napire

Az „agenda-setting" szintjei

A napirend(ek) fogalma statikusa
koztatva is értelmezhető ugyan, l
ban, ha a napirendi küzdelem foly
és a napirendet működésében áb
határozó interakciók, a „dinamik
sok elemzése révén érthetők meg
ják mindazok a kutatók, akik mu
ting" fogalmával jelölik.

A közpolitikában napirendre v
inkább napirend-meghatározásn

málásnak, a politikatudományban olykor tematizációnak[9] fordított „agenda-setting" állandó, folyamatos versenyt jelent az ügyek között annak érdekében, hogy a média, a közvélemény és a politika figyelmét elnyerjék. Az „agenda-setting" fogalma alatt tehát egy folyamatot értünk, amelynek során egyes ügyek feltűnnek a napirenden – vagy annak valamelyik szegmensében –, mások pedig lekerülnek onnan. Legszemléletesebben talán Pippa Norris és kutatótársai ragadták meg a hatásmechanizmus lényegét, felhasználván a már korábban említett fontosság fogalmát: értelmezésükben az „agenda-setting" *„a fontosság átvitele egyes ügyekben egyik napirendről a másikra, nem pedig a vélemények meghatározása"* (Norris et al. 1999, 68).

Norrisék meghatározásának első elemével („fontosság átvitele") kapcsolatban konszenzus van a napirend kutatói között, a második elem („vélemények meghatározása") azonban már viták tárgya. Mint a későbbiekben látni fogjuk, a klasszikus napirendkutatások akkor váltak el a média hatásait vizsgáló korábbi kutatásoktól, amikor nem az attitűdök megváltoztatását, hanem a téma fontosságának átvitelét feltételezték. Az ekkor megalkotott klasszikus „agenda-setting" fogalom (McCombs–Shaw 1972; McCombs 2004) ugyan nem zárta ki automatikusan a vélemények megváltoztatását, viszont hipotézisként csak annyit állított, hogy az egyik napirendi fontosság átvihető egy másik napirendre.

A *fontosság átvitele* („transfer of issue salience") tehát arra utal, hogy az adott téma az egyik napirendről átkerül a másikra, azaz exponálódik, és – miközben átlépi az ingerküszöböt – ele-

[9] Az angol nyelv nem ismer hasonló kifejezést, a németben megtalálható a „Thematisierung", ám a legtöbb német munka szintén az eredeti angol fogalmat használja. Tamás Pál a tematizációról írott munkájában így fogalmaz: „Az agenda-setting fogalmát legjobban talán a »média témakialakító és témastrukturáló funkciója« kifejezéssel adhatnánk vissza; itt azonban tematizációként beszélünk róla". (Tamás 1999, 139). A továbbiakban e munkában a félreértelmezések elkerülése érdekében az eredeti, angol „agenda-setting" elnevezést használom.

get tesz az adott napirend szelekci
transzformáció elméletileg mindh
között elképzelhető. Amikor az „
gáljuk, arra figyelünk, hogy az egy
nés befolyásolja-e az adott téma e
napirendre kerüljön. Ha létezik i
módon igazolható, hogy például
megjelenés segíti egy adott téma f
közvélemény gondolkodásában (3
va. Az „agenda-setting" más napir
don működik, és lényege a fontos
rendi kapcsolódások alapján a sz
formáját ismeri, a legfontosabbak
közvélemény és a politika „agen
vezzük.

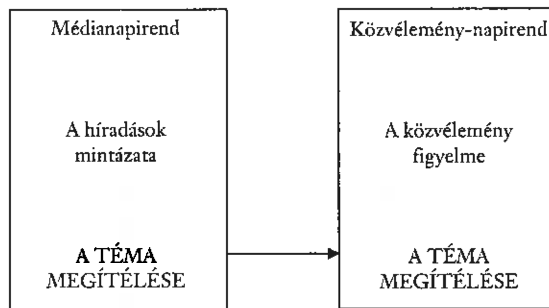
A napirendkutatások második h
gén – a huszonegyedik század elej
jelezi meg azt a szűkítést, amelyet
fogalmazása kapcsán az első kuta
években a vizsgálatok elindításá

3. ábra. Az „agenda-setting" első szintje a m
között

Forrás: McCombs 2004, 5

4. *ábra.* Az „agenda-setting" második szintje a média és a közvélemény napirendje között

Forrás: McCombs 2004, 71

McCombs és társai újabb írásaikban már az *„agenda-setting" második szintjéről* (máshol: dimenziójáról, szakaszáról) beszélnek (Ghanem 1997; McCombs–Estrada 1997; McCombs 2004). E koncepció értelmében nem kizárólag a fontosság átvitele feltételezhető, hanem az is, hogy az objektumokkal (témákkal) együtt a velük kapcsolatos attribútumok, jellemzők is átkerülhetnek egyik napirendről a másikra. Az előző példánknál maradva a második szint azt feltételezi, hogy a híradásokban megjelenő vélemények is átkerülnek a választók fejébe *(4. ábra)*. Ilyenek lehetnek a jelöltekkel kapcsolatos imázselemek (King 1997; Golan–Wanta 2001; Kiousis–McCombs 2004; Kiousis et al. 1999; Petrocik 1997); az egyes ügyekben elfoglalt álláspontok (Tedesco 2001; Wanta et al. 2004), megoldási lehetőségek; a problémák okai stb.

Amennyiben elfogadjuk – miként az ilyen hatásokat kimutató kutatások állítják –, hogy az „agenda-setting" az ügyek jellemzőinek átvitelét is magában foglalja, a „miről gondolkodjunk?" (Cohen 1963) mellett a „hogyan gondolkodjunk?" is részévé válhat a napirendi paradigmának. Ekkor pedig jogosan merülhet fel – véli McCombs –, hogy vajon a „mit gondoljunk

róla?" nem lehet-e a hatásmec
Estrada 1997, 240; McCombs
– mint látni fogjuk – a napirendk
kező fejezetben bemutatott bef
sük már nemcsak a kognitív elen
irányul.

Az „agenda-setting" kapcsán
sen érdekes: egyrészt, hogy mek
pedig, hogy mennyi idő, időkülö
denek hatni a témák. A vizsgál
hogy a napirendi helyért folytat
között is megragadható, az ügye
napirendi téren kell osztozniuk.
dóképessége eltérő, de az könnye
dia hírkerete (lapok oldalai, hír
tekintetben az internetes hírtart
dozóképessége (parlament, korm
pedig a közvélemény felvevőké
kutatások folytak annak kideríté
ügy „fér el" az emberek gondo
mások 2–6 vezető témának val
(McCombs 2004, 38).

Bárhogy is van, ebben az értel
galmait használva – a napirendi h
tó le: a hely és az idő a napirend
dozókapacitása" korlátozott (H
összegű játék fogalma mellett ér
hogy az egyik ügy jelentőségéne
egy másik ügy jelentőségének
(Zhu 1992). Vannak azonban oly
dolják, hogy bizonyos témák ak

[10] A szerző három ügyet – szövetségi k
cesszió – vizsgált 1990 júniusa és 1991 ápr

rendre kerülésében. Az ilyen témákat a *kapcsolódó ügy* („related issue") fogalmával jelölik. Amikor például 1994–1995-ben nagy nyilvánosságot kapott az USA-ban a gyilkossággal vádolt O. J. Simpson bírósági tárgyalása, az ügy kapcsán érintett szakpolitikai kérdésekre (büntetőjog, kisebbségek) is nagyobb figyelem irányult (Miller–Krosnick 1997, 261).

Az *időkülönbözet* kutatásai – mint a *3. fejezetben* látni fogjuk – egészen eltérő eredményekre jutottak, mind a politika és a közvélemény, mind pedig a média és a politika relációjában. Ha minden helyzetre alkalmazható törvényszerűségek nem is állapíthatók meg, néhány olyan mechanizmus megfogalmazható, amely általában érvényesül (Walgrave et al. 2004, 17). Az időkülönbözetet befolyásoló elem lehet a választási időszak: a kampányok idején a politikai témák nagyobb eséllyel fejtik ki hatásukat. Különbségek adódhatnak az egyes kormányok eltérő működési jellemzőiből, akár az általuk felvetett témák, akár a napirendet formáló képességeik okán. Egy adott ügy esetében a döntéshozatal szakaszai is eltérő hatást indukálhatnak, a tapasztalatok szerint az eljárás kezdetén alacsonyabb, a végén nagyobb a hatóerő. A politikai szezon – éppen a zéró összeg miatt – szintén befolyásoló elem: jelentős politikai témák uralma idején egy új ügy nehezebben, uborkaszezonban könnyebben törhet be a napirend(ek)re. Továbbá itt is megismételhető: a hatás sokkal jelentősebb, ha valamilyen drámai esemény irányítja az adott kérdésre a figyelmet.

Egy kutatás az 1996-os amerikai elnökválasztás során internetes fórumok vizsgálata alapján arra a következtetésre jutott, hogy a közéleti vitatkozás e formáját használók napirend-érzékelése lényegesen gyorsabb, mint azoké, akik kevésbé involválták a politikába (Roberts et al. 2002). Egy másik vizsgálat összesen 11 téma hatását kutatta különböző médiumok esetében (Wanta–Hu 1994). A szerzők megállapítása szerint a televíziók esetében a leggyorsabb, de egyben a legkevésbé tartós a hatás: már egy hét után megjelenik, de nyolc hetet követően el-

tűnik a korreláció. Ezzel szemb
tő a leglassabb, a legkevésbé eg
hatás (*2. táblázat*).

2. táblázat. A megjelenés és az eltűnés id

A hírműfaj	Időkülönbözet (hét)
Országos televízió	1
Helyi televízió	2
Regionális napilap	3
Helyi napilap	4
Hetilap	8

Forrás: Wanta–Hu 1994

Az „agenda-setting" fogalm
említeni, hogy néhány szerző et
da-building" kifejezést: értelme
nem azt írja le, hogy miképpen
hanem azt, hogy miképpen jön
zoleni szerint a „building" fogal
rendszerre vonatkozó természe
pirendi irodalom többsége azo
nem fogadja el, s mindhárom
setting" fogalmát[11] használja. J
kutatási irányok kapcsán a hatás
rendeket leíró vizsgálatok közö
kalmazza a „setting" és a „build

[11] Hasonlóan vélekednek közpolitika
galmát használják a kormányzat figyelm
mesh 1995, 11).

Az „agenda-setting" irányai

A három napirend leírása kapcsán már feltételeztük, hogy az ügyek folyamatosan mozognak, azaz átkerülnek egyik napirendről a másikra, illetve az egyik napirenden való jelenlétük mellett egy másikon is feltűnnek. A napirendkutatások fő árama pontosan ezzel a kérdéssel foglalkozik: miért, hogyan, milyen hatásokra vándorolnak az ügyek, vannak-e általános szabályai az „agenda-setting" hatásnak? A nemzetközi kutatási eredményekkel majd a *3. fejezet* foglalkozik részletesen. Egyelőre elégedjünk meg azzal, hogy az *elméletileg* létező irányokat feltérképezzük, illetve néhány hipotézist megfogalmazunk ezek fontosságával, gyakoriságával kapcsolatban.

Az egyes ügyek elméletileg létező összes vándorlási irányát – a halmazok közötti mozgás bemutatásával – az *1. ábrán* már jeleztem. A potenciális mozgásirányok egyike-másika azonban legfeljebb elméleti lehetőség, gyakorlati megjelenésükre egyáltalán nem – vagy csak ritkán – találunk példát.

Ha elfogadjuk a modern politikai kommunikációban a közvetítés fontosságát, és a média fogalmát nem kitágítva, hanem a hagyományos tömegkommunikációs eszközökre fókuszálva értelmezzük (lásd később a *2. fejezetben*), mindebből az következik, hogy feltételezzük: a második és a harmadik halmaz közötti metszet *(„C" jelű metszet)* a valóságban csaknem üres. Néhány kivételt (a médiumok által nem exponált szakpolitikai döntések, személyes tapasztalatok) leszámítva nehezen képzelhető el olyan téma, amely előbb-utóbb nem kerül a média napirendjére, ám a politikusok és a közvélemény érdeklődésére egyaránt számot tart. A második és a harmadik halmaz közötti út tehát nem túlságosan forgalmas, plurális politikai rendszerekben[12] kevés példát hozhatunk olyan témákra, amelyek a po-

[12] Antidemokratikus politikai rendszerekben természetesen elképzelhető, hogy a központilag irányított média szándékosan nem számol be olyan eseményekről

litika ⇒ közvélemény vagy a köz
ták be. Ha mégis példát keresünk
ket tudunk felsorolni, amelyekné
média napirendjére – azaz a „D"
jelentették. Politikusok kísérletei
vényeken, országjárásokon hívják
bizonyos kérdésekre. Akadhatnak
tések, amelyek alapvetően érintil
foglalkoztatják a közvéleményt.
második halmazból a „C" jelű
azonban, hogy ebben a metszetb
utazó. Amennyiben ugyanis a pol
neteket fogalmaz meg, vagy olya
média kikerülésével is eljutnak a
érdeklődése az esetek többségéb
kerüléssel is, hiszen a sajtó fontos
reket érdeklő ügyekről beszámolj
az útvonal legfeljebb a média lass
jéből következő késés: fő szabál
esetekben együtt vagy előbb reag
rendje.

Ugyanez fordítva: a közvélem
esetében megtörténhet, hogy az
lők karolják fel – ám a második sz
itt is végül a „D" jelű metszethez
lenti. Nem állítom, hogy nem ak
megáll a „C" jelű metszetben, ám
gikának ellentmond, és legfeljel
működését mutatja, semmint az
ságát. A „C" jelű metszet jelenté
hipotézist is megfogalmazom eg

vagy témákról, amelyek a közvéleményt é
tatják.

keresésénél a média kulcsszereplő: ha egy ügy a másik két halmaz közös metszetében megjelenik, elképzelésem szerint a média szinte automatikusan felfigyel rá.

De vajon csak a média sajátossága lenne ez a feltételezett „rákapcsolódás"? Gondoljuk meg, nem ugyanez történik azokkal a kérdésekkel is, amelyek az „A" vagy a „B" jelű metszetbe már eljutottak? Hipotézisem szerint nem. A média elsődleges szelekciós sajátossága ugyanis éppen az, hogy azokról a témákról feltétlenül beszámol, amelyek más napirendeken is megjelennek, azaz a politikai szereplők és a közvélemény számára egyaránt fontosak. Ebben az értelemben a média szelekciója követi a másik két napirendet, különösen azok közös elemeit. Ugyanez azonban nem mondható el sem a politikai-intézményi napirendről, sem a közvélemény napirendjéről. Természetesen a politikusokat is foglalkoztatja, hogy miről beszél a média, és mit tartanak fontosnak az emberek, mint ahogy a közvéleményre is hatással van az, hogy mivel foglalkozik a politika és a média. Az automatizmus azonban itt kevésbé egyértelmű. Amíg a médiánál elsődleges szelekciós elv a más napirendek számára fontos témák bemutatása, ez a másik két napirend esetében csak az egyik szempont. A politikai-intézményi napirenden pártérdekek vagy megoldandó problémák feltételezésem szerint erősebben szelektálnak, míg a közvélemény érzékenyebb a mindennapi élet számára fontos kérdésekre.

Mindaz, amit a lehetséges hatások kapcsán eddig elmondtam, feltételezés. Még pontosabban: kutatói hipotézis, amely segít abban, hogy válasszunk a vizsgálati területek közül, hogy kutatási irányokat és célokat fogalmazzunk meg. A szakirodalomban nagyon kevés példa akad arra, hogy egy kutatás az összes lehetséges hatásmechanizmust vizsgálja, a szerzők általában előzetesen szelektálnak a lehetőségek közül. A *3. fejezet* majd részletesen bemutatja a nemzetközi tapasztalatokat, amelyek azt mutatják, hogy a médianapirend vizsgálata valóban ki-

emelkedő – de nem kizárólagos
ben azt is magában foglalja, hc
önálló témafelvető erő: a média
napirendet, még akkor is, ha a l
ciójában már önálló, autonóm
azonban a politikusoknál és a kö
hírt „talál ki", az általa exponált
den valamilyen fontossággal jele
abban segítheti ezeket az ügyeke
jelentősebb szerepet kaphassan
ügyben megszólalnak vagy dönt
válik, a jövőben is nagyobb ked
embereket amúgy is érintő vag
szerepel, a fontossága a közvélem
az értelemben látom a leghaszn
hatásnak, a „fontosság átvitelén
mészetesen tisztában vagyok az
is, amelyek úgy kerülnek fel az e
nan át egy másikra –, hogy kor
nem volt.

A politikatudomány számára
kínáló témák többségének jelle
politika halmazából indul, és a n
el a közvéleményhez, azaz a hár
A jellemző út tehát a politika ⇒ r
időnként a (⇒ közvélemény) p
mény) formulákban adható meg

Mindezzel azt is állítom egyb
ni részek kapcsán is fontos lehet
ismerete adhatja meg számunkra
legnagyobb biztonsággal azokat a
három halmaz közös metszetében
igaz lehet ez az állítás a közvéle
nem igaz azonban a második ha

ugyanis ott találjuk a legtöbb olyan témát, amelyek nem jutnak el egyetlen metszetbe sem, így vizsgálatuk, számbavételük a leginkább megtévesztő végeredményt adna, ha belőlük a három halmaz közös vezető témáira nézve próbálnánk meg következtetéseket levonni.

Framing és priming

A kutatások egy csoportja – az „agenda-setting" két dimenziójának elválasztásához kapcsolódóan – külön tárgyalja a médiahatások egyes, elkülöníthető csoportjait. Az elképzelés értelmében, mint láttuk, az első hatás maga a fontosság átvitele, azaz a klasszikus „agenda-setting". A második szint már a vélemények megváltoztatásához vezet, amelyben két jelenség, alkalmazott technika különösen fontos lehet.

Az első ezek között az úgynevezett *„priming"* hatás, amely „előhangolásként", „figyelemirányító" képességként értelmezhető (Willnat 1997), és a témák közötti szelekció fontosságára hívja fel a figyelmet. Ha például a média valamely eseményre, témára vagy szereplőre irányítja a figyelmet, ez a kiválasztás, a figyelemnek ez a „vezetése" befolyással lehet a választók vélekedésére is. Kísérleti kutatások és más vizsgálatok több alkalommal igazolták már a „priming" hatás létezését (Iyengar–Kinder 1987). Minél fontosabbnak mutat egy ügyet a média, az annál inkább számíthat arra, hogy a megnövekedett súlya miatt az állampolgári vélekedésekben jelentős szerepet játszik – nagyjából így foglalható össze a jelenség. Itt tehát már nem csupán az adott ügy – mint objektum, mint egy vita léte – kerül át a közvélemény napirendjére, hanem a kiemelés, a prezentáció miatt az ügy jellege (kinek kedvezőbb?) a választói attitűdökre és döntésekre is befolyást gyakorol. A priming hatásra a *3. fejezetben* több esettanulmányt is láthatunk majd.

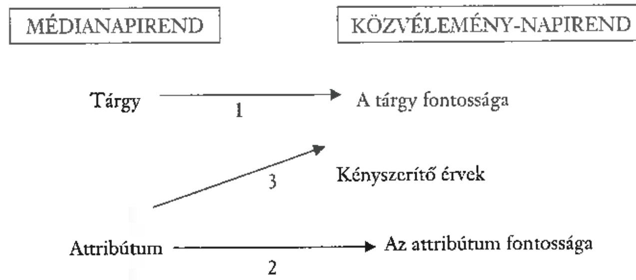
Míg a „priming" az ügyek közötti szelekciót jelenti, a másik

jelenség, a „framing"[13] a már na
galmazásának, keretbe foglalásán
(Ghanem 1997, 6–7; Reese et al.
mináns nézőpontjára iránytja a
elmeséli az adott témát. A sike
megváltozhat a téma fontosságp
ban az ügy megítélését befolyáso
kutatási eredmények kapcsán
hogy milyen jelentős szerepe le
nak, ha a politikusok és/vagy a m
ismeri meg a közvélemény az egy
hasonló módon értelmezhető, m
dik szintje: az ügy fontosságával
lönösen az interpretatív elemek
rendjére.

A keretbe foglalás egyben *kén*
pelling arguments") is jelenthet,
hívta a figyelmet (McCombs 200
milyen keretben tárgyal a média
jellemzői alapján ítéli majd meg,
lyosabban szerepelnek a keretbe
rítő érveket jelentenek: a közvé
azt, hogy fontosnak, jelentősnek
A „framing" tehát egy újabb adal
da-setting" folyamatban. Míg az
(téma, kérdés), a másodikon (2)
attribútumok, jellemzők fontoss
re, a „framing" kényszerítő érvei
gítségével a tárgy fontosságának

[13] A „framing" fogalmát Ervin Goffma
munikációs szakirodalomba. Goffman, E.
organization of experience. New York: Harpe
interpretáció sémáinak nevezte (1974, 21).

5. ábra. A kényszerítő érvek szerepe az „agenda-setting" folyamatában

Forrás: McCombs 2004, 92

A „framing" és a kényszerítő érvek szerepére az egyik legmeggyőzőbb bizonyítékot egy németországi kutatás szolgáltatta (Schoenbach–Semetko 1992). Az 1990-es német választások alkalmából végzett vizsgálat azt találta, hogy a keletnémet problematika intenzív médiaprezentáció ellenére sem foglalkoztatta a szavazókat. Mindez ellentmondani látszott a tradicionális „agenda-setting" hatás elméletének. Különösen azok ignorálták a témát, akik olyan lapokat olvastak (leginkább a Bild című bulvárlapot), amelyek a két ország integrációjának kérdését pozitív keretben tálalták. Ebben az esetben tehát az optimista tónus kényszerítő érvként hatott a tárgy fontosságára, méghozzá olyan módon, hogy csökkentette a szavazók napirendjén a probléma súlyát.

Érdemes megjegyezni, hogy a „framing" kutatások irodalma messze túlnyúlik a napirendi vizsgálatok körén, megjelenik szociológiai, kommunikációs és nyelvészeti elemzésekben is. A metaforakutatás egyik legismertebb szerzője, a Berkeley Egyetem nyelvészprofesszora a témában kalandozva például úgy véli, hogy a huszonegyedik század elején az amerikai republikánusok sikerének magyarázata eredményesebb keretezési képességükben rejlett: Bush elnök stábja képes volt ellenőrzése alatt tartani a napirendet domináló témakörök (például

a terror elleni küzdelem vagy
és ezáltal a szerző szerint be
szert a politikai küzdelmekbe

A napirendkutatás vizsgála

Az alapfogalmak definiálása és
fogalmazás után érdemes átt
déseket, amelyek a napirend
Mint láthattuk, a politikai nap
elemről (média, pártpolitikai-
lemény), külső komponensek
beszélhetünk. Ezek alapján vi
irányok az egyes elemekre v
(hatásokra) koncentrálhatnak
sokat a *3. fejezet* tárgyalja részl
nyokhoz hozzárendelten veg
kérdéseket:

1. *A média hatásainak hipotetik*
   - Milyen hatással van a m
2. *A közvélemény napirendjénei*
   - A közvélemény milyen t
     tos problémának? Mily
     hetünk meg az egyes ü
     sében?

[14] A hagyományos és a politikai vers
zálódott fogalom („tax cut"; adócsökke
zitív tartalmú és a politikai erők által kc
relief") tervként jelenítették meg javas
politikai erő, amely egy ilyen keretezés
giszterét, mert a csatában eleve vesztés
ker útja az önálló „framing"-en kereszt

3. A médianapirend és a közvélemény-napirend közötti kapcsolat keresése, az „agenda-setting" hatás.

- Hogyan hat a médianapirend a közvélemény napirendjére?
- Mennyi ideig maradnak a témák a napirenden? Mennyi idő alatt jutnak el a közvéleményhez, mennyi ideig hagynak nyomot az emlékezetben?

4. A médianapirend vizsgálata.

- Milyen témáknak van nagyobb esélyük bekerülni a média napirendjére? Milyen típusú témák nem jutnak el oda?
- Hogyan befolyásolják a szerkesztőségek szelekciós mechanizmusai a média napirendjét? Ezek a szelekciós mechanizmusok hogyan jellemezhetők? Politikai vagy szakmai racionalitás működik a folyamat során?
- Hogyan hat a tabloidizáció a napirendre? Mennyiben számítanak a látványelemek?

5. A valódi fontosság hatása a napirendre.

- Mi az összefüggés a témák valódi fontossága és napirendi jelenlétük között?

6. A szakpolitikai napirend vizsgálata.

- Milyen témák esetében van nagyobb esély szakpolitikai változásokra? Mennyiben számít a szakpolitikai fontosság az ügyek napirendre kerülésekor?
- Hogyan formálódik a szakpolitikai napirend? Mi van rá hatással? A szakpolitikai napirend követi-e a többi napirendet?
- Miben különbözik az egyes politikai erők szakpolitikai napirendje?

7. A politika és a média közötti kapcsolat keresése.

- Milyen kapcsolat van a média és a politika között? A média egyszerűen követi a politika napirendjét, vagy éppen ellenkezőleg, a média van hatással a politikai napirendre?
- A pártok milyen típusú témákat kezdeményeznek, milyen, a média által bemutatott témákban szólalnak meg? Mennyire sikeresek a napirend kontrolljában?

8. A politikai napirenden belüli ha

- Mi a kapcsolat, a hatásme elemek között? Hol és hog ting" hatás?
- A külső elemek mennyiben
- Megfogalmazhatók-e általár

Módszertani kérdések és persp

Ha elfogadjuk azt a feltételezést galma alatt három komponenst, met találunk, akkor első megköz dés adódik:

1. Hogyan vizsgálhatók az eg
2. Hogyan vizsgálható a kap

Tudjuk, hogy a három napiren nehézséget az jelenti, hogy hol tokat, amelyek az egyes napiren nem egyszerű a feladat, egy ro módszer félrevezető eredményt következtetések adódhatnak. A meghatározó komponensek és lönböző módszerekkel vizsgálh 2002). Ezek között van olyan, sebb bizonytalansággal használh mekhez rendelt legfontosabb m vetkezők (az egyes komponense módszereket és a problémákat a

A *médianapirend* esetében a (Krippendorff 1995) a leghaszn adott dokumentum (újságcikk,

3. *A médianapirend és a közvélemény-napirend közötti kapcsolat keresése, az „agenda-setting" hatás.*
- Hogyan hat a médianapirend a közvélemény napirendjére?
- Mennyi ideig maradnak a témák a napirenden? Mennyi idő alatt jutnak el a közvéleményhez, mennyi ideig hagynak nyomot az emlékezetben?

4. *A médianapirend vizsgálata.*
- Milyen témáknak van nagyobb esélyük bekerülni a média napirendjére? Milyen típusú témák nem jutnak el oda?
- Hogyan befolyásolják a szerkesztőségek szelekciós mechanizmusai a média napirendjét? Ezek a szelekciós mechanizmusok hogyan jellemezhetők? Politikai vagy szakmai racionalitás működik a folyamat során?
- Hogyan hat a tabloidizáció a napirendre? Mennyiben számítanak a látványelemek?

5. *A valódi fontosság hatása a napirendre.*
- Mi az összefüggés a témák valódi fontossága és napirendi jelenlétük között?

6. *A szakpolitikai napirend vizsgálata.*
- Milyen témák esetében van nagyobb esély szakpolitikai változásokra? Mennyiben számít a szakpolitikai fontosság az ügyek napirendre kerülésekor?
- Hogyan formálódik a szakpolitikai napirend? Mi van rá hatással? A szakpolitikai napirend követi-e a többi napirendet?
- Miben különbözik az egyes politikai erők szakpolitikai napirendje?

7. *A politika és a média közötti kapcsolat keresése.*
- Milyen kapcsolat van a média és a politika között? A média egyszerűen követi a politika napirendjét, vagy éppen ellenkezőleg, a média van hatással a politikai napirendre?
- A pártok milyen típusú témákat kezdeményeznek, milyen, a média által bemutatott témákban szólalnak meg? Mennyire sikeresek a napirend kontrolljában?

8. *A politikai napirenden belüli ha*
- Mi a kapcsolat, a hatásme elemek között? Hol és ho ting" hatás?
- A külső elemek mennyibe
- Megfogalmazhatók-e általá

Módszertani kérdések és persp

Ha elfogadjuk azt a feltételezés galma alatt három komponenst met találunk, akkor első megkö dés adódik:

1. Hogyan vizsgálhatók az e
2. Hogyan vizsgálható a kap

Tudjuk, hogy a három napiren nehézséget az jelenti, hogy hol tokat, amelyek az egyes napiren nem egyszerű a feladat, egy r módszer félrevezető eredmény következtetések adódhatnak. A meghatározó komponensek és lönböző módszerekkel vizsgálh 2002). Ezek között van olyan, sebb bizonytalansággal használ mekhez rendelt legfontosabb m vetkezők (az egyes komponens módszereket és a problémákat

A *médianapirend* esetében a (Krippendorff 1995) a leghaszn adott dokumentum (újságcikk,

zésére alkalmasak: akár nyilvánvaló, akár latens jelentések azonosításával. A módszer segítségével lehetőségünk van megállapítani, hogy egyes témák hány alkalommal és milyen tartalommal jelennek meg a média napirendjén. A vizsgálat általában megadott elemek keresésére,[15] csoportosítására, azonosítására, napirendi súlyuk megállapítására vonatkozhat: ezek lehetnek előre megadott témák, az egyedi megjelenésekből kialakított összegző elemek vagy akár szereplőkre vonatkozó adatok és egyéb változók. A médiában közölt tartalmak azonban nem azonos értékűek. A vezércikk és a mínuszos hír nem egyformán hat, sőt még a viziuális elemek mennyiségi és minőségi különbségei is meghatározhatják a hatásfokot. Az elemzésnek tehát pontosan meg kell adnia az egyes elemek értékét, akár olyan módon is, hogy egy bizonyos ingerküszöb megállapításával csak bizonyos helyen szereplő hírekre koncentrál. Nehézséget okozhat a vizsgálatba bevont orgánumok kiválasztása is, a döntéshez pontos ismeretekkel kell rendelkeznünk a médiarendszerről és a médiafogyasztási szokásokról.

A *közvélemény napirendjét* szinte minden vizsgálat közvélemény-kutatási módszerrel vizsgálja. George Gallup klasszikus, elsőként 1935-ben használt, a legfontosabb problémákra utaló kérdésfeltevése[16] óta kutatások sora vizsgálta e módszer alapján a nyilvánosságot. A felmérések nyitott kérdésekkel vagy mérőskálák („rating scale") alkalmazásával dolgoznak. Az „agenda-setting" kutatások klasszikusai (McCombs és Shaw, Funkhouser) már a hetvenes évek elején a fontos ügyekre vonatkozó kérdésekkel vizsgálták a napirendet, és próbálták meg összevetni ezeket az adatokat a média vizsgálata során kapott ered-

[15] A kutatók gyakran különböző indexeket állapítanak vagy találnak meg összefoglaló munkákban (például Los Angeles Times Index), amelyeket megpróbálnak azonosítani a napirenden.

[16] „What is the most important problem facing this country today?" A legfontosabb problémákra utaló kérdést a szakirodalom MIP-nek (most important problem) nevezi.

ményekkel. Ez a kutatás nevez
módszertannal rendelkezőnek.
a kapott válaszok gyakran eltérő
nyár végén megkérdezzük az e
az évszak legfontosabb témái,
kérdezés időpontjához közelebb
biak már a felejtés homályába
hogy mire irányuljon a kérdés. A
fontosabb problémákra kérdezn
latok is, amelyek egyenesen az
időszak legfontosabb eseménye
elemzést igényel, hogy a kapott
jon valóban az emberek által fon
majd a válaszokban?

A három napirend közül mó
és/vagy szakpolitikai napirend ku
A nehézséget jól mutatja, hogy m
lata kapcsán nagyon hasonló mó
e napirendi típus esetén lényeges
eljárás ismert a szakirodalomban
politikai szereplők szándékaira
találnunk a kezdeményezéseiket
politikusok parlamenti beadván
költségvetési prioritásokat, a h
adott parlamenti ciklusban az eg
dított idő is egyfajta témasorren
lag a szakpolitikai napirendre
könnyebb a dolgunk: elfogadott
ségvetési döntések vizsgálatában
adatokat. Az egyszerű számolás
lehet: az egyes elemek fontosság
korrigálnunk kell. Könnyen bel
törvény, egy törvényjavaslat és
rend előtti és utáni felszólalás n

feladat nehézsége, hogy a vizsgálat a valódi hierarchiának megfelelő értékeket rendelje az egyes elemekhez.

Míg a napirendek kutatásának többé-kevésbé elfogadott módszerei vannak a tudományban, ugyanez a külső tényezők vizsgálatáról már nem mondható el. A *valódi fontosság* („real-world indicator") mérőszámban való kifejezésére kevesen tettek kísérletet, bár elméleti modelljében szinte minden szerző feltünteti ezt az elemet. Akadtak kutatók, akik különböző statisztikai adatok felhasználásával kísérleteztek, ezek a mutatók azonban vita tárgyát képezték. Ha az alkoholizmus vagy a drogkérdés „valódi fontosságát" keressük, megnézhetjük az általuk okozott halálesetek számát – de ha az egyikben kevesebben halnak meg egy adott évben, akkor vajon nyugodt szívvel kijelenthetjük-e, hogy a másik fontosabb probléma? Ráadásul az index évente változhat, ami azonban nem jelenti feltétlenül a valódi fontosság csökkenését/növekedését. Nem kétséges, hogy vannak területek, ahol ezek a próbálkozások eredményre vezethetnek: a gazdasági helyzetet a makrogazdasági mutatók viszonylag pontosan írják le, a bűnözési adatok képesek a kérdés társadalmi súlyának jellemzésére. Ezekben az esetekben a valódi fontosság és a napirendi jelenlét összehasonlítása változásában képes megmutatni, hogy mennyire kongruens a téma kezelése a valódi jelentőségével.

A másik, a napirendre hatást gyakorló külső elem, a *személyes tapasztalatok* és a *„hétköznapi" kommunikáció* is több módon vizsgálható. Kérdőívekkel, mélyinterjúkkal, esettanulmányok (Yin 1994) elemzésével megpróbálhatjuk felderíteni az egyes kérdések megítélését a hétköznapokban, ám a pontos értékelés – azaz annak igazolása, hogy amit kaptunk, az válasz-e a vizsgálati kérdésre – itt is vitatható. Különösen a minőségi vizsgálatokkal kapott eredmények mennyiségben való kifejezése tűnik bonyolult feladatnak, az esetek többségében szerencsésebb megoldásnak tűnik a kifejtés, mint a mérőszámokba foglalás. A kvantifikálásról való lemondás azonban azzal jár, hogy mate-

matikai és statisztikai módszerekk
seket levonni e külső elem és a na

Mindezek a módszertani kétely
tik azt, hogy a külső elemek kuta
hagyni, hiszen mindkét elem lét
döntéseire hatást gyakorló ténye:
A felismerés fontosságát hangsúly
teznek, ha egyelőre még nem min
kutatás mérésükre a legjobb eljár:

3. táblázat. A politikai napirend elemeinek
problémák

Elem	Módszer
Médianapirend	Tartalomelem
Közvélemény-napirend	Közvélemény-l
Szakpolitikai/pártpolitikai napirend	Tartalomelem
Valódi fontosság	Statisztikai ada elemzése
Személyes tapasztalatok	Közvélemény-l mélyinterjúk, esettanulmány

A három napirend és a két küls
lentős eltéréseket mutat: mind a n
tekintetében. Ha ilyen nehézsé
egyes elemek vizsgálatakor, értel
hatások megtalálása sem egyszerű

A média és a közvélemény közö
vizsgáló írásokat a szakirodalom az ú

[17] Az elnevezés a Nemzetközi Kommu
ban tartott konferenciája után rögzült: itt n

alapján négy csoportba sorolja. Hasonló eljárást alkalmazva a más napirendek közötti kapcsolatok kutatását is tipizálni lehetne, miután azonban a munkák többsége ebbe a tradícióba illeszkedik, a következőkben ezt a felosztást áttekintve beszélünk a lehetséges nézőpontokról.

A csoportosítás a kutatások perspektíváját két dimenzió alapján határozza meg *(4. táblázat)*. Egyrészt elválasztja – a figyelem fókuszának függvényében – a teljes napirendre, illetve a napirend egyes elemeire koncentráló vizsgálatokat. Előbbiek a napirenden lévő összes témát bevonják a kutatásba, azaz keresztmetszeti áttekintést adnak (úgynevezett „hierarchy study"), míg utóbbiak kizárólag kiválasztott témák sorsára figyelnek, azaz megközelítésük longitudinális („longitudinal study"). A másik dimenzió azt mutatja meg, hogy az adott ügy közvéleménybeli fontosságának vizsgálatára milyen eljárást alkalmaz a kutatás: átfogóan a teljes népességgel (esetleg nagyobb csoportokkal), vagy kizárólag egyének percepciójával foglalkozik. Előbbi értelemszerűen aggregált adatokra épül, míg utóbbi az egyéntől kapott válaszokat elemzi.

4. táblázat. Az Acapulco-tipológia: az „agenda-setting" négy perspektívája

		A közvéleménybeli fontosság mérése	
		Aggregált adatok	Egyéni adatok
A figyelem fókusza	Teljes napirend	I. perspektíva verseny („competition")	II. perspektíva automatizmus („automaton")
	Egyes napirendi elemek	III. perspektíva természetrajz („natural history")	IV. perspektíva kognitív portré („cognitive portrait")

Forrás: McCombs 2004, 31

A két dimenzió alapján az „agenda-setting" vizsgálatok négy perspektívába rendezhetők. Az *I. perspektíva* a témák teljességére figyel, méghozzá olyan módon, hogy az adott közösség

napirend-érzékelésére vonatkoz
fel. Ezt a nézőpontot a *verseny* kif
utalva, hogy az ilyen vizsgálatok
sengenek a napirenden a figyelem
kutatás, az úgynevezett Chapel
Shaw 1972) ezzel a módszerrel
vizsgálat is ugyanezt alkalmazta.

A *II. perspektíva* szintén az ügy
napirendi fontosságot nem a telje
kutatásba bevont egyénekkel kap
lomban kevés példa akad ilyen k
azok inkább csak gyenge „agenc
meg (McLeod et al. 1974). A pers
tizmus – rögtön magyarázattal is
nyekre: az ilyen kutatások ugyan
rel, ha elfogadjuk, hogy a média
re is olyan ingert jelent, amelyet
meghatározott reakció. E vizsgá
méleteknek ahhoz a csoportjáho
működését és hatását lövedékkén
ték el (lásd a *2. fejezetben*). A kapot
elmaradásáról – fényes bizonyíté
setting" nem automatizmus: még
esetében igaz is lehet a média na
sem alakítja át automatikusan mi

A *III. perspektíva* visszatér az
gyelem középpontjában már ne
csak egy – esetleg néhány – tém
egyes ügyeket történetiségükben
szetrajz vagy *változástörténet* el
(Winter–Eyal 1981), a drogkérd
a környezetvédelemről (Ader 19
szült hasonló nézőpontú, az ado
lalt pozíciójának változását elem

A *IV. perspektíva* megmarad az egyes témáknál, és azokat a vizsgálatba bevont egyének percepciója alapján kutatja. Az ilyen *kognitív portrék* leggyakoribb alkalmazási területét a kísérletek jelentik, amikor manipulált tudósításokat, híreket használva egyének gondolkodásának változását elemzik (Iyengar et al. 1982; Iyengar–Kinder 1987).

Az „agenda-setting" hatás pontos mértékének megállapítására az empirikus kutatások többsége a *korrelációs együtthatót* használja. Az eljárás arra alkalmas, hogy két változó mennyiség (például az adott témáról szóló médiatudósítások aránya és az adott témának a közvélemény által adott fontosságérték) közötti kapcsolatot vizsgálja, azaz a mérőszám a kapcsolat szorosságát jellemzi. A korrelációs értékek –1,0-től (tökéletesen ellentétes kapcsolat) a 0-n keresztül (semmilyen kapcsolat) egészen +1,0-ig (teljes egyezés) tartanak.

Politikatudomány és napirendkutatás

Miután a napirendkutatás értelmezésemben a politikatudomány szerves része, érdemes röviden áttekinteni, hogy miképpen kapcsolódik egy ilyen vizsgálat a diszciplínához. A politikatudomány és a napirendkutatás viszonyát vizsgálva két kérdés lehet különösen érdekes. Egyrészt az, hogy miképpen illeszkedik a kutatás a tudományterület elméleti és módszertani sajátosságaihoz, hogyan hasznosíthatók a politikai tudás megszerzése során a más témák kutatása kapcsán használt elméleti és módszertani alapok. Másrészt pedig, hogy a politikatudomány milyen kutatási irányai számára lehet hasznos a napirendkutatás, azaz hol hasznosulhatnak a vizsgálatok során kapott eredmények a politikatudományban.

Bár a politikatudományban nincs bevett felsorolása az elméleti orientációknak és az alkalmazott módszereknek – sőt gyakran még az is vita tárgya, hogy valami elméletnek vagy

módszernek nevezhető-e –, a
szerzőnél megtalálhatók (Goodi
Stoker 2002; Tóth–Török 2003
kus felosztást, amely a legfontosa
teket alapvetően négy csoportba
pozitív, posztmodern és model
2003, 46–48) –, látnunk kell, hc
lóan a legtöbb politikatudomán
egyetlen elméleti orientációval,
reső „agenda-setting" kutatáso
irányzat részeinek tekinthetők.
méleti orientációk kapcsolatáról
mondhatunk, ha részletesen meg
val. A politikai napirendről ugya
akár valamilyen pozitív vagy pc
racionális választás elmélete ker

Az egy adott időszakban a p
álló témákat megközelíthetjük
akár abban az institucionalista h
így a politika vizsgálatánál, az i
(Lane–Ersson 2000, 9). Ebben a
gálhatjuk a média szerkezetét, s
val vagy bármilyen más „eseti" e
pirend szerkezetét.[18] Akár még
tucionalizmus kulcsszavának t
(March–Olsen 1989) is felfedez
politikai kommunikációjában, s l
logikának a megismerésére – a
szolgál a politikai folyamatokra

Ha kizárólag empirikus kutat

[18] Timothy E. Cook könyvében péld
nösen a hírekkel foglalkozó médiát – is a pc
tekintenünk (Cook 1998).

vetően egy *pozitivista*, értékmentes keretben mozgunk. Munkánk alapvetően leíró és elemző jellegű lesz, korrelációkat észlelünk, és ezek alapján teszünk megállapításokat a politikai napirendről – de összegzéseink csak rendkívül óvatos módon terjednek ki a politikai rendszer egészére. A legtöbb napirendkutatás alapvetően ebbe az elméleti és módszertani keretbe ágyazható. A behaviouralista politikatudomány a nyolcvanas évektől kezdődően a média kutatása terén is egyre intenzívebben kezdett foglalkozni a napirend kérdésével. A számos munka közül[19] kiemelkednek Shanto Iyengar – és kutatótársai – később részletesen tárgyalt írásai (Iyengar 1991; Iyengar–Kinder 1987; Iyengar–Peters–Kinder 1982), amelyek azt bizonyították, hogy a média milyen jelentős hatással van a közvéleményre, és a kereskedelmi érdekei hogyan befolyásolják a hírszelekciós mechanizmusokat, végső soron pedig magát a demokratikus rendszert.

Munkánk a politikai napirendről *rendszerelméleti* keretben is tárgyalható. Ez nem csupán a kommunikációelméletre[20] lehet igaz, amely a politikai rendszert eleve kommunikációs áramlatok struktúrájának tartja, hanem akár a strukturalista funkcionalizmusra is. A politika, a média és a közvélemény kapcsolódási pontjainak elemzésekor a rendszerelmélet fogalmai hasznosak lehetnek: a különböző logikák megértésekor a határmegvonódás ténye, a kölcsönös függőség elemzése és a bináris kód megállapítása segítségünkre lehet. A parlamenti logikát a média logikájára cserélő politikus kudarcait a törvényhozásban és sikereit a médiában éppen a két terület sajátos kódrendszere közötti eltérések magyarázhatják meg a legvilágosabban. A rendszerelméleti keret jelentős előnye, hogy témánkat segít elhe-

[19] Lásd ezekről Carmines, Edward G. – Huckfeldt, Robert 1996: Political behavior: An overview. In Goodin–Klingemann, 240–242.

[20] Lásd ehhez Deutsch, Karl 1966: *The nerves of government.* New York: Free Press.

lyezni a politikai rendszer – és így
elemei között. Akár Gabriel Almo
jára (politikai kommunikáció), ak
come" közötti különbségtételre u
57–58), könnyű észrevennünk az
munikáció jelentőségét a politikai

A *racionális választás elmélete* ke
len a politikai napirendről beszél
– ha nem is olyan mértékben, min
retnél – le kell mondanunk arról, h
nézve általános megállapításokat t
akár a média szelekciós eljárásai, al
rekvései és küzdelmei – jól model
modellt, amely alkalmazható a viz
zünkben is van a megértés kulcsa.
dául a korábban már idézett Jian-H
ting" folyamatot zéró összegű játék

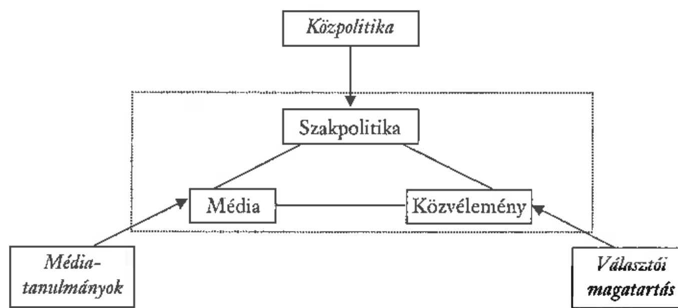
A politikai napirend vizsgálat
szempontból talán a posztmodern
közelebb. A diskurzuselmélet[23]
nem létezik „objektív" valóság, mi
dalom diszkurzív környezetétől fü
mi lesz a megítélése az egyes tém
elmélet – bár néhány alapeleme b

[21] Lásd ehhez Almond, Gabriel 1960: A
politics. In Almond, G. – Coleman, J. S. (
Princeton: University Press; Almond, G.
political systems. *World Politics*, 2.

[22] Két érdekes kísérlet: Ordeshook, Pete
and the control of political outcomes. *Amer*
199.; Enelow, James 1981: Saving amend
expected utility theory of sophisticated votin

[23] Lásd ehhez Laclau, Ernesto – Mouffe,
strategy: Towards a radical democratic politics. I
1994: *The making of political identities.* New Y

6. ábra. A napirendkutatás határterületei

messze áll a nemzetközi napirendkutatás pozitivista alapokon álló főáramától. A diskurzuselmélet szerint ugyanis – ellentétben az egyedi eseteket empirikusan vizsgáló kutatásoktól – domináns diskurzusrendszerek léteznek, amelyek eleve megszabják az egyes jelenségekkel kapcsolatos politikai vitákat és végső soron magának a témának a megítélését is.

Ha a „hasznosítási pontokat" keressük, azt állíthatjuk, hogy a napirendkutatások alapvetően három politikatudományi területtel állnak rokonságban: a közpolitikával, a médiakutatásokkal és a választói magatartás vizsgálatával. A későbbiekben látni fogjuk, hogy a nemzetközi napirendkutatás nem nevezhető egységesnek, a különböző kutatási tradíciók más-más aldiszciplínákhoz állnak közel, s ez a kapcsolat a témaválasztástól a végkövetkeztetések levonásáig tetten érhető. Akik a médiatanulmányok vizsgálata felől közelítettek a napirendhez, elsősorban a média napirendjére és annak hatására koncentráltak. A politikatudományból érkezőket a szakpolitikai napirend, míg a választói magatartással foglalkozókat a közvélemény napirendje érdekelte leginkább *(6. ábra)*.

A határterületek közül az első a *médiatanulmányok*[24] („media

[24] A tudományterület megjelölése nem egyértelmű. Nevezik média-, kommunikáció- és tömegkommunikációs tanulmányoknak is, ráadásul ezek az elnevezé-

studies") összefoglaló névve
tika témái az esetek többsé
nak el a közvéleményhez, a
ezt a későbbiekben részlete
struktúrájának, szelekciós r
emelkedő fontosságú. Nem
egyik ága a média- (kommu
múlt század hatvanas éveitől
tatások legfontosabb kérdés
tikai attitűdök közötti kapcs
több kutatás a média általán
ben. Innen azonban már csa
a vizsgálódások középpontj
A média napirend-kijelölő s
tett, de a két terület közötti l
lemszerűen továbbra is meg

A politikatudomány szám
ban a *közpolitika* („public pc
A tudományterület irodalm
magyarul ebben az esetbe
„agenda-setting" jelenségév
folyamatának („policy maki
kaszait vizsgáló szerzők külö
periódust, amikor az adott
tal látókörébe kerül,[26] ám ab

sek nem is pontosan ugyanazt a terül
kai kommunikációval foglalkozó iro
2002), amely azonban – bár a média
hasonló kérdésekkel foglalkozik – ne

[25] Lásd ehhez Vass 2003, továbbá

[26] Lasswell javaslattételről, Eaton
A kezdeményezést egy összefoglaló
egy adott területen; másként napiren
Martin – Shaun Breslin 1992: *Compa*
millan Press, 402.) Lasswell már egy

döntéshozatal első fázisa az ügy felmerülésekor kezdődik. A közpolitika arra kíváncsi – és ez a kérdésfeltevés már a napirendkutatás egyik megközelítési lehetőségét jelenti –, hogy vajon hogyan, milyen szereplők befolyásának köszönhetően kerülnek egyes témák a politikai napirendre. A szerzők nagy többsége a kérdés kapcsán megkülönbözteti az általános és a speciális közpolitikai prioritásokat. Míg előbbiek kapcsán a közvélemény, utóbbiak esetében a szakpolitikai közösségek („policy community") döntő fontosságát emelik ki.[27] A közpolitika megközelítésmódja a napirendre vételt illetően többek között abban tér el a klasszikus, pozitivista alapokon álló napirendkutatástól, hogy normatív szempontokat is megjelenít a vizsgálódás során.[28] Arra kíváncsi, hogy vajon megfelelően működik-e az ügyek „becsatornázása", a politika képes-e meghallani a társadalom igényeit, képes-e reagálni a társadalom felől érkező szükségletekre és igényekre. A működőképes folyamatnak ezért a közpolitika irodalmában megvannak az előfeltételei (Vass 2003, 517), mint például a jól elkülöníthető szakpolitikai alternatívák, a szakmailag korrekt médiarendszer, az autonóm érdekszervezetek léte és a participatív elemeket is tartalmazó politikai kultúra. A közpolitika irodalma a napirend meghatározása tekintetében a modernkori politikai rendszerek három típusáról beszél: az államcentrikus, az elitista és a pluralista modellről (Vass 2003, 516). Az ideáltípusok és a politikai valóság viszonyának vizsgálatakor a közpolitika tudománya jó hasznát veheti a napirendkutatás által kialakított módszereknek. Ez a vizsgálódás mutatja meg a legtisztábban a két terület kapcsolódási pontjait: a napirendkutatás alkalmas arra, hogy egy adott időszak vitáiról beszámoljon, de a „kinek a kezében

mat több részre bontható: a forrásra, a tartalomra, a közvetítőre, a befogadóra és a hatásra (Norris et al. 1999, 9).

[27] Lásd Hague–Harrop–Breslin: i. m. 403.

[28] A közpolitikai kutatások legfontosabb megállapításairól: Howlett–Ramesh 1995, 104–121.

van a kontroll?" kérdéséhez már
ismeretekre is szüksége van. Mi
pusú kérdésfeltevés a napirendk
idegen, így az ilyen vizsgálódáso
kor még több aldiszciplína – eg
gedhetetlen.

A harmadik terület a *választói*
ta („voting behaviour").[29] Különö
döntő szavazót feltételező „kö
modell esetén érdekesek a tudo
rendkutatás eredményei, a mé
döntésekben.[30] Egyáltalán nem
viszonyának elemzésekor, hogy
gondolunk általánosnak. Amenn
vagy akár osztályszavazást vélü
rend, a média és a kampány szere
tékeljük. Ha viszont azt látjuk, h
gébbek, ha a választói döntések
gyobbnak gondoljuk, a napirend
lentőségre tesznek szert ezen a
(Popkin 1991; Norris et al. 1999
(„isue voting") szóló munkák töb
a választói magatartás döntő elem
nek a mérlegelésnek és végül a
politikáról szerzett információk
dennapi tapasztalatokat a válasz

[29] Lásd Tóka Gábor 2003: A szavazói
Gábor (szerk.): *Politika és politikatudomány.*

[30] Két példa az irodalomból: Miller, V
audience, content, and influence of press and te
ford: Oxford University Press, 200–219.; P
1992: *The rational public: Fifty years of trends*
University of Chicago Press, 321–354. A
2003, 467–470.

formációkkal rendelkeznek a politikáról, ez a tudásuk pedig gyakran a napirendet bemutató médiából származik. A két tudományterület kapcsolata itt világosan látható: ha sikerül bemutatni egy adott időszak napirendje és a választói döntések közötti kapcsolatot, akkor mind a napirendkutatás, mind a választói magatartás kutatása tekintetében fontos felfedezést tehetünk.

A három napirend kutatásának háttérelméleteként is szolgáló három aldiszciplína mellett egyéb területeken is hasznosak lehetnek a napirendvizsgálatok. A politikatudomány klasszikus területei közül újabb hármat emelek ki – a politikai marketinget, a politikatörténetet és a demokráciaelméleteket –, hogy igazoljam a kapcsolódási pontok létét.

Az eddig bemutatott aldiszciplínáknál talán kevesebb tudományos háttér és lényegesen nagyobb piacképesség jellemzi az első ilyen kapcsolódási területet, a *politikai marketinget* („political marketing"). A politikusok és témáinak eladása során a tanácsadó nem nélkülözheti azokat az ismereteket, amelyeket a napirendkutatás képes előállítani. Ha a politikai marketing biztos tudással rendelkezik arról, hogy egy adott médiarendszer és választói viselkedés keretei között milyen a napirend szerkezete, mely témáknak és milyen formában van nagyobb esélyük arra, hogy a politikai viták középpontjába kerüljenek, lényegesen könnyebb a politikai cselekvést és kommunikációt megtervezni. Nem véletlen, hogy a legtöbb témával foglalkozó munka hosszabb fejezeteket szentel a politika, a média és a közvélemény kapcsolatrendszerének, valamint a politikai napirend egyes elemeinek a bemutatására.

A napirendkutatások kapcsolódási területe a *politikatörténet* („political history") is lehet. A történettudomány, a történeti kutatások számára ugyanúgy vizsgálati egységet jelentenek az egyes korszakok politikai vitái – azaz a napirenden lévő ügyek –, mint a döntően a jelenkorral foglalkozó politikatudományban. Ha a ma létező politikai rendszerek esetében felismerjük a vita-

témák jelentőségét a politikai el
meg ugyanezt korábbi korszako
hogy napjaink politikájára az int
lett a témák is jellemzők, ugyan
választott történeti időről és hel
A politikatörténet kutatóit ezen
kutatás azzal is támogathatja,
módszereivel segít megadni a
elemzések számára azoknak a té
adott korszakot jellemeztek.

A kapcsolódási pontok végére
tek („theories of democracy").
azok, amelyek a demokráciák
egyre jelentősebb mértékben tárg
diának – és közvetett módon a
egész politikai rendszerre gyako
sok eltérő megállapításokat tesz
csolatáról (Bennett–Entman 20
az, hogy a média jelentőségét, s
rácia milyensége szempontjából
tosabb tanulságait – miután eze
közvetlen előzményének, azaz
lomnak számít – a következő fej

Számos egyéb politikatudomá
a napirendkutatás során kapott e
tása, a politikai kultúra vizsgálat
csolatának elemzése, az érdekeg
tek használhatják vizsgálódásaik
rendjének tanulságaira vonatkoz
bemutatott területeket azért en
hogy ezek azok a kutatási irányo
tó a kapcsolat természetessége és
kívántam bizonyítani, hogy bár a
domány on kívül is önálló életet

szertani alapjait, mind kapcsolódási lehetőségeit tekintve ez a tudományterület tekinthető a természetes közegének.

Az elméleti alapok és a lehetséges kapcsolódási pontok bemutatásának végére érve tekintsük át, hogy meddig jutottunk el eddig a politikai napirend kutatásában. Egyrészt láthattuk, hogy a napirendkutatás több elméleti és módszertani úton is megközelíthető, bár a főáramra az empirikus, pozitivista alapon álló kutatások a jellemzők. Másrészt azt találtuk, hogy a napirend vizsgálata több politikatudományi aldiszciplínával is élő kapcsolatban áll. A kutatások alapvetően három irányból indultak, s az eltérő látásmódokat éppen ez indokolta. Akik a közpolitika felől közelítettek a tárgyhoz, elsősorban a „hogyan és mire reagál a kormány?", a médiatudományoktól elindulók a „mi a média szerepe a folyamatban?", míg a választói magatartás kutatói a „hogyan hat a közvéleményre?" típusú kérdésekre keresték a választ. A politikai napirend kutatásának autonómiáját az adja ezekkel az aldiszciplínákkal szemben, hogy a „mi van a politika napirendjén, miért van ott, és milyen hatást gyakorol?" a központi kérdésük.

2. MÉDIA ÉS POLITI

A különböző megközelítési leh
nére a szakirodalom abban egys
pirendkutatások közvetlen előzr
kezdése óta a legszorosabb hat
mányok nevezhetők. A média a:
nyokból kutatható: a *szociológi*
közgazdaságtan üzletágként, a *k*
fogalmazójaként tekint rá, a *pol*
ményekkel és szereplőkkel val
szociálpszichológia közösségek léti
szervezetnek véli (Bogdanor 20
jából utóbbi két megközelítés a:
pirendre fókuszáló klasszikus n
sze e tudományterületek irány
biekben elvált a diszciplínák útj
és módszerek átvétele, eredmé
máig megfigyelhető.

A média szerepével, a politil
kozó írások mára könyvtárnyi
alábbiakban azokat a felisme
problémákat és kutatási eredm
lyek a média és a politika kapc
kon álló „agenda-setting" para
dalomban fogalmazódtak meg.